

FÅGLAR I JÄMTLAND-HÄRJEDALEN 4/2009

ÅRSRAPPORTER 2009:

ÅNNSJÖNS FÅGELSTATION

PROJEKT JAKTFALK
PROJEKT KUNGSÖRN

FOTO: THOMAS HOLMBERG

Enkelbeckasin.

INNEHÅLL

- 3 Inledning**
- 4 Sammanfattning av verksamheten 2009**
- 5 Inventering och radio-pejling av dubbelbeckasin**
- 10 Med Ijusmätare till mörkaste Afrika**
- 12 Myrinventeringen**
- 15 Inventeringsläger för ungdomar vid Ånnsjön**
- 16 Inventering av fjällrutter**
- 18 Ånnsjödag i snö och solsken**
- 20 Ringmärknings-säsongen – regn, mer regn och en höksångare**
- 22 Projekt Jaktfalk**
- 24 Projekt Kungsörn**
- 24 Kungsörn och jaktfalk i Härjedalen**
- 26 Fältverksamhet 2010**

Fåglar i Jämtland-Härjedalen (FiJH) ges ut av Jämtlands läns Ornitologiska Förening. Prenumerationsavgiften för icke medlemmar är 120 kr/år. Tidskriften utkommer med fyra nummer per år. ISSN 0282-4760.

Redaktion:
Erik Grönlund erik.gronlund@lansstyrelsen.se
Johan Råghall johan.raghall@naturskyddsforeningen.se

Jämtlands läns Ornitologiska Förening (JORF) är en regional förening till SOF som verkar för fågelskydd, fågelforskning samt fågelskådning i Jämtlands län. Medlemsavgift år 2009: 120 kr (ungdomar 60 kr). Familje- eller stödmedlem 50kr (ej tidskrift). Avgiften betalas till plusgiro: 860309-4. Föreningens adress: c/o Jonas Westling, Midgårdsgatan 3e, 831 45 Östersund, tfn 063-10 43 61, jonasditte@gmail.com. Hemsida: www.jorf.se För frågor gällande föreningen, kontakta info@jorf.se.

Föreningen Ånnsjöns Fågelstation (FÅF) äger och driver en forskningsstation för fågelforskning och miljöövervakning i Jämtlandsfjällen i samarbete med JORF. Medlemsavgift 2009: 150 kr. Plusgiro 854551-9. Adress juni-augusti: Handöl 563, 830 15 Duved, tfn 0647-722 10. Kontakt: Peter Carlsson (ordf), peter.carlsson@annsjon.org. Hemsida: www.annsjon.org, e-post: info@annsjon.org.

Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) är riks-föreningen för fågelskydd och fågelskådande. Föreningen ger ut publikationerna Vår Fågelvärld, Ornis Svecica, Fågelvännan och Fågelåret. Hemsida: www.sofnet.org.

Sammanställning och layout av FiJH 4/2009:
Johan Råghall.

Omslag: Tärnornas träd i Handölsdeltat. Foto: Thomas Holmberg.

Ånnsjön, Ånnsjön, jamt å standut!

Kunskapen om fågellivet runt Ånnsjön i västra Jämtland har aldrig varit större än idag! Detta tack vare dig som deltagit i Ånnsjöns fågelstations inventeringar under sommaren 2009, men också dig som genom ett medlemskap i föreningen stöttar verksamheten ekonomiskt.

Ånnsjöns fågelstation är Jämtlands Ornitolologiska förenings forskningsstation i fjällvärlden. Stationen tillkom i slutet av åttiotalet i samband med att våtmarkerna vid Ånnsjön och i Storlien gjordes tillgängliga för ornitologisk ekoturism, och hade då som nu i uppgift att dokumentera det unika fågelliv som området är känt för sedan Carl Perssons dagar.

Fågelstationen startades av engagerade jämtlänningar, och lockade snart duktiga medhjälpare både från andra delar av Sverige och stora delar av Europa. De många långväga gästerna har bidragit med mycket hårt arbete och många nyttiga influenser som fört vår verksamhet framåt. Efter två decennier har vi nu att förvalta en unik serie av observationer av häckfåglar i fjällvärlden som bara matchas av Lunds universitets undersökningar i västerbottniska Ammarnäs.

Idag känner jag dock att vi är alltför beroende av våra långväga gäster, och efterlyser därför fler aktiva jämttar i fågelstationen. Badhusparken och Tysjöarna i all ära, men det är runt Ånnsjön du kan göra de stora insatserna för länets fåglar!

Ett av fågelstationens mest spännande program just nu är inventeringen av hundratals kvadratrutor i hela västra Jämtland. Det är en förenklad atlasinventering som syftar till att kartlägga samtliga fågelarters utbredning på både bredden och höjden. Det flesta rutorna har aldrig besöks av fågelskådare, och ingen vet vad som väntar den första inventeraren! Under en dag hinner du göra ett par-tre rutor, så arbetsinsatsen är knappast betungande.

På vår hemsida www.annsjon.org samt längst bak i tidningen hittar du beskrivningar av fler projekt som vi vill genomföra med din hjälp. Väl mött i Handöl sommaren 2010!

Peter Carlsson,
ordförande Föreningen Ånnsjöns fågelstation

FOTO: ULLA FALKDALEN

Fågelskådning ut över Ånnsjön från Nätabholmen.

Lake Ånnsjön Bird Observatory annual report 2009

This issue of *Fåglar i Jämtland-Härjedalen* (*Birds of Jämtland and Härjedalen*) comprises the annual report of Lake Ånnsjön Bird Observatory for 2009. We look back at yet another successful field season, and are proud to say that the total knowledge about the bird life in our study area has never been greater.

To this end, we are very grateful to all participants in our various field projects this season, and particularly thankful to our many foreign

volunteers. I really hope that you found your trip worthwhile and are willing to return another year, or at least would recommend a couple of friends to consider a visit to Lake Ånnsjön.

Many exciting projects are certainly being planned for the next field season too. Participation in any of these projects is probably the best way to get close to the many exciting breeding bird species in our study area. Please refer to our website www.annsjon.org for more information and contact details.

Peter Carlsson, chairman of the Observatory

Sammanfattning av verksamheten 2009

Johan Råghall och Benkt Aspman

Projekt Dubbelbeckasin

Kända lekar inventerades i slutet av maj, och då ringmärktes även över 40 dubbelbeckasiner. Några av dessa förseddes även med radiosändare och några med light-loggers. En ny lek dokumenterades på Getryggens sydsida. I juni pejlades de honor som fått radiosändare. Slutligen återfanns fyra bon.

Ånnsjödagen

Med sedvanligt program genomfördes Ånnsjödagen den 6 juni. Omkring 40 personer skådade fågel i Ånn och Handöl under förmiddagen, fikade, snickrade holkar och gick tipsrunda under eftermiddagen samt åt middag på Handöls värdshus, för att slutligen följa med på dubbelbeckasinexkursion till Högåsen.

Myrinventering

Samtliga myrar inventerades andra veckan i juni. Det var 21:a året i följd som myrinventeringen genomfördes.

Fjällrutter

Fågelstationen fick hjälp av deltagare i SOF:s inventeringskurs för ungdomar med att inventera fjällrutter. Elva av 15 rutter inventerades veckan efter midsommar.

Ringmärkning

Trots långa perioder med ogynnsamt väder ringmärktes ändå 1 308 fåglar under sommar-

en, dubbelbeckasiner exkluderat. Detta tack vare en ganska bra uppslutning av ringmärkare och den kämpainsats som dessa utförde. Mest uppseendeväckande bland märkeraterna var stationens och tillika Jämtlands andra fynd av höksångare, liksom ett par kontroller av fåglar med brittiska ringar.

Informationslokalen

Via länsstyrelsen kunde Ånnsjöns fågelstation få ut ytterligare LONA-pengar för att färdigställa bygget av och få en del av inredningen till informationslokalen i Handöl. Detta var möjligt eftersom föreningen lagt ner så mycket ideell arbetstid under byggnationerna tidigare i projektet. Fortfarande är det mycket kvar att göra, men under året har innertaket målats, fönster tätats och dörrar satts in, så det yttre skalet är klart så när som att det ska målas. Innerväggarna ska kläs med råspont men det arbetet har bara hunnit påbörjas. Kanske kommer det att bli en arbetsdag/-helg då vi spikar på väggarna under vintern, men det kommer information om det längre fram i så fall.

Under 2010 behöver vi dra el, göra klart väggarna, ordna till golvet och börja med den utvändiga trappan upp till taket där en utsiktsplattform ska byggas. Målet är att få till lokalens så den kan inredas och börja användas som informationslokal under nästa år. För att det ska vara möjligt kommer det att behövas välbesökta arbetshelger framöver.

FOTO: THOMAS HOLMBERG

Britta Kjellbergs ugnspannkaka blev lika uppskattad som vanligt under myrinventeringsveckan i juni.

Inventering och radiopejling av dubbelbeckasin

Peter Carlsson

Radiopejling av sändarförsedda honor visade sig vara ett bra komplement till de traditionella inventeringarna av dubbelbeckasin, och därför redovisas dessa projekt gemensamt i denna rapport. De märkta honorna uppvisade en förvånansvärd rörlighet, och inte mindre än fyra bon kunde till slut lokaliseras med hjälp av radiopejling. Trots fokus på inventering av kända spelplatser upptäcktes också denna säsong en ny spelplats inom fågelstationens undersökningsområde.

Åtgärdsprogrammet

Sommaren 2006 inleddes Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för dubbelbeckasin. Programmet administreras av Länsstyrelsen i Jämtlands län, och syftet är i första hand att under perioden 2006-2009 samla in mer kunskap om artens utbredning och numerär i landet. Ånnsjöns fågelstation har deltagit i programmet genom att inventera lämpliga biotoper och kända spelplatser inom stationens undersökningsområde från Bunnerfjällen i öster till Storlien i väster.

Att avgöra hur många hanar som spelar på en besökt lek är svårt på medelstora och större lekar (mer än 3-4 hanar) eftersom spelstroferna ofta går i varandra. Antalsuppgifterna i Tabell 1 är därmed ofta försiktiga skatningar, i synnerhet för de större lekarna. Variationerna mellan år avspeglar troligen skillander i inventerarnas

uppskattnings snarare än verkliga variationer. Tidpunkt på dygnet, tidpunkt på säsongen samt väder, framför allt molnighet, kan också ge upphov till variationer i spelaktiviteten som i sin tur påverkar bedömningen av antal spelande hanar. För att minska osäkerheten ska en stötning av fåglarna på spelplatsen göras, och man får då en uppskattnings av totala antalet honor och hanar genom att räkna uppflog. Metoden förutsätter dock koncentrerade lekar och många inventerare, och fungerar mindre bra på ytmässigt utspridda lekar.

Åtgärdsprogrammet kommer nu att utvärderas av Länsstyrelsen och det är i skrivande stund inte känt om det blir någon fortsättning och i så fall i vilken form.

Inventering av kända spelplatser

På grund av få anmälda inventerare prioriterades i år återbesök vid kända lekar snarare än nyinventering av okända områden. Tio spelplatser besöktes och endast Rensjövalen och Stor-Visjövalen utelämnades.

Tabell 1. Inventeringsresultat för kända spelplatser 2006-2009. Spelplatserna har inventerats sista veckan i maj eller första veckan i juni. Angivna koordinater (Rikets nät, RT90) avser i regel positionen för spelplatsens centrum. Totalt i år inräknades 104 spelande hanar på elva besökta lekar.

Omräde	Lokal	Koordinater		Spelande hanar			
		x	y	2006	2007	2008	2009
Blåhammaren	Gräsliden	7015158	1314642	9		10	12
Enafors	Högåsen	7027195	1327692	8	14	15	12
Storlien	Larsvalen I	7030864	1317462			6	6
Storlien	Larsvalen II	7031601	1318014		3	12	a
Storlien	Larsvalen III	7030706	1318027				6 ^b
Storlien	Rensjövalen	7032593	1319608			3	
Storlien	Skurdalshöjden I	7029930	1313870	12	13	15	16
Storlien	Skurdalshöjden II	7030221	1314546	5	9	10	8
Storlien	Stor-Visjövalen	7027420	1319330	0	0	2	
Storulvän	Getryggen	7011402	1323940				6 ^b
Storulvän	Laptentjakke	7008289	1329122			5	6
Storulvän	Stråtön	7011689	1328019	9	11	6	10
Storulvän	Tjallingen	7005539	1330720	8	11	12	12
Sylarna	Enkälen	7002533	1319766		11		10

^a Spelplatsen snötäckt. ^b Nyupptäckt spelplats 2009

FAKTARUTA

De viktigaste resultaten från årets inventering:

- en ny spelplats upptäckt på Getryggens syd-slutning
- en ny position för en känd spelplats dokumenterad på Larsvalen
- en ensam spelande hane funnen i lämplig miljö ca 3 km väster om Högåsen
- inga spelplatser hittades på Gräslidfjällets norra sluttning
- koordinater för många kända spelplatser uppdaterades
- miljön på alla inventerade spelplatser fotograferades

De viktigaste resultaten från årets manuella radio-pejling:

- fyra bon med ruvande honor dokumenterade
- direkt förflyttning av honor mellan lekar påvisad
- stor rörlighet hos honor dokumenterad
- honorna kommer till leken sent på natten
- ett lämpligt område för ytterligare en spelplats funnet på Åsmyrarna ca 4 km NNV om Högåsen

De viktigaste resultaten från årets nätfångst:

- 43 individer ringmärkta
- 8 kontroller av beckasiner som märkts tidigare
- 1 kontroll av individ som märkts på annan lek under innevarande år

Ett intressant resultat från Larsvalen var att en ny spelplats (Larsvalen III) dokumenterades samtidigt som en tidigare känd plats (Larsvalen II) fortfarande var snötäckt vid besöket den 25 maj. Vi tolkar resultatet som att det inte handlar om en helt ny lek, utan att leken som tidigare observerats på Larsvalen II i år höll till på en alternativ plats. Vidare återfanns inga beckasiner vid den ursprungliga spelplatsen Larsvalen I, utan den alternativa platsen som används på senare år (ca 500 meter längre upp i samma sluttning) föredrogs också i år. Dessutom spelade två beckasiner mittemellan dessa platser. Med tanke på att alla dessa spelplatser återfinns inom ett område med mindre än en kilometers radie, verkar det sannolikt att lekar i området bör betraktas som ett dynamiskt komplex snarare än stabila lekar på väl definierade spelplatser. På Larsvalen är det därför viktigt att ytor i närlheten av de kända spelplatserna genomsöks relativt ofta.

I samband med radiopejling vid Högåsen inventerades ett litet område precis söder om Södra Rensjön och en ensam spelande hane påträf-

fades. Området ser bra ut på vegetationskartan, men ligger på lägre höjd än alla kända spelplatser och har därför inte fått vår uppmärksamhet tidigare. Årets resultat visar att området faktiskt är lämpligt för arten, men en ensam hane räcker inte för att definiera en ny spelplats. En intressant aspekt av detta fynd är dock att platsen skulle kunna utgöra en länk mellan den stora men märkt isolerade leken på Högåsen och den lilla leken på Stor-Visjövalen, och därmed binda ihop Högåsen med Storlien. Avståndet till Högåsen är ca 3,5 kilometer och till Stor-Visjövalen ca 5 kilometer, vilket passar ganska bra in i det mönster som beskrevs i fjolårets rapport. Området bör inventeras grundligare kommande säsong.

Inventering av nya områden

Tre mindre ansatser att leta nya spelplatser i hittills oinventerade områden gjordes. På väg hem från leken väster om Gräslidfjället genomsöktes Gräslidfjällets norra sluttning fram till Tväråsbäcken i öster. Två oberoende ströbservationer av dubbelbeckasiner har gjorts tidigare år ungefär där leden från Sevedholm mot Blåhammaren korsar kraftledningen, och antyder att det kan finnas en för närvarande okänd spelplats i närlheten. Tyvärr hördes inga dubbelbeckasiner trots goda väderförhållanden och bitvis lämplig terräng. Kommande säsonger bör området kring Lillhammaren undersökas närmare, och kanske är det sedan dags för återbesök på Rundvalen och Finnvalklumpen (senast inventerade 2001)?

Mer lyckat blev besöket på Getryggens sydvästslutning, där en ny spelplats dokumenterades. Området identifierades som lämpligt för dubbelbeckasiner under en fjällvandring sensommaren 2008 snarare än via kartstudier, och antagandet att det skulle kunna finnas en lek där visade sig nu stämma. Den långsmala spelplatsen hyste en medelstor lek om ca sex hanar, och ligger på hög höjd (900 moh) omkring fyra kilometer från Stråton som är närmaste tidigare kända spelplats. Den nya spelplatsen passar därmed väl in i det geografiska mönstret för kända spelplatser i Handölsdalen, med tre till fyra kilometers avstånd mellan lokalerna.

Nätfångst av dubbelbeckasin

För att kunna montera radiosändare på dubbelbeckasinerna fångas fåglarna med vadarnät som spänns upp i en båge runt leken. Om detta förbereds tidigt på kvällen tycks inte beckasinen störas nämnvärt utan spelar i normal omfattning timmarna kring midnatt. Samtliga fångade beckasiner ringmärks och biometriskt uppgifter (vinglängd, vikt etc.) noteras. Tack vare Raymond Klaassens erfarenhet av vadarnätet kan fångarna släppas loss utan att skada dem.

FOTON: JOHAN RÄGHALL

Ovan: Ruvande sändarförsedd dubbelbeckasin (överst). Dubbelbeckasinbo med ägg (under).

Stora bilden t.v.: I den glesa dungen på Åsmyrarna återfanns en ruvande hona intill en björkstam. Söner-Rensjön och Storsnasan i bakgrunden.

fångst lyckades vi i år ringmärka hela 43 dubbelbeckasiner på tre lekar och lika många nätter. Fram till 2008 har det ringmärkts endast 373 dubbelbeckasiner i Sverige, så årets insats innebar ett tillskott med drygt elva procent! Vi fångade också åtta individer som var ringmärkta av oss under tidigare säsonger. Den äldsta var en hane ringmärkt redan 2005. En intressant notering är att honorna alltid var de sista individerna vi fångade varje natt. Det verkar alltså som att de kommer in på spelplatsen först när hanarna har etablerat sig för natten och spelet är i full gång.

Manuell radiopejling

Målet med årets radiopejling var att ta reda på var honorna från en eller flera lekar lägger sina bon. Tillsammans med kunskap om spelplatser och födosöksområden ger detta en komplett bild av det område som arten kräver för att kunna häcka i våra fjälltrakter. Denna kompletta bild är nödvändig för att kunna föra sakliga diskussioner om häckningsmiljön skulle hotas av exploatering. Tidigare år har vi genom radiopejling lyckats ta reda på var dubbelbeckasinen som spelar vid Stråton och Högåsen uppehåller sig på dagarna, och kunskap om boplatserna är den tredje och sista häckningsbiologiska hörnstenen.

För att hitta boplatser var planen att radiopejla ruvande honor, men eftersom könen är mycket lika till utseendet var det inte helt trivialt att montera radiosändare på enbart honor. En kombination av flera storleksmått så som vikt, näbb längd och mängden vitt på stjärtfjädrarna, gjorde dock att vi kunde identifiera och förse tio honor med radiosändare. Radiosändarna väger 2,0 gram, inklusive ett batteri som räcker upp till två månader, och limmas fast på fåglarnas rygg. När nya fjädrar växer ut efter några veckor faller sändaren av. Förhoppningen var att sändarna skulle sitta kvar tillräckligt länge för att honan ska hinna lägga sina ägg och bli återfunnen på boet av oss.

Ett tidigt resultat av intresse fick vi redan tredje fångstnatten då en hona som märkts två nätter tidigare på Stråton återfångades på Laptentjakke. Detta är det första direkta beviset på utbyte av individer mellan spelplatser inom fågelstationens undersökningsområde. Vidare pejling av denna hona visade att hon stannade i området runt Laptentjakke resten av den tid som vi följde fåglarna, och det kan förstås tolkas som att besöket på Stråtöleken endast var en tillfällig utflykt.

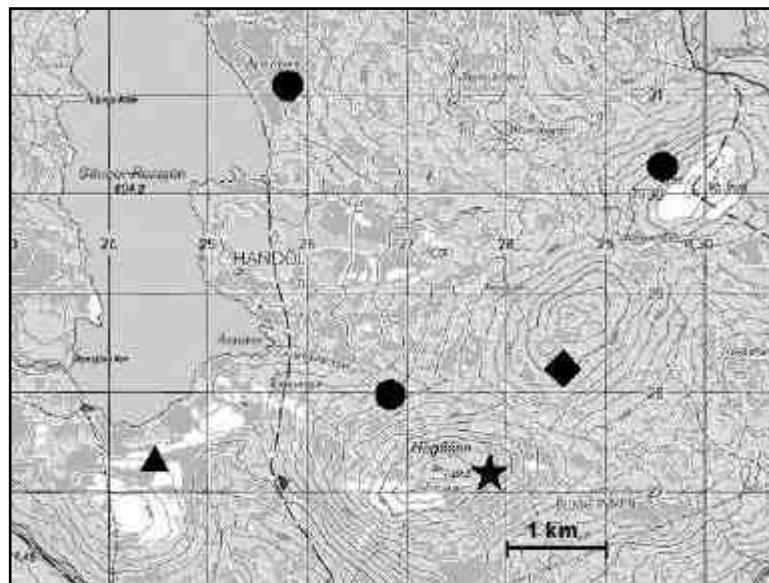
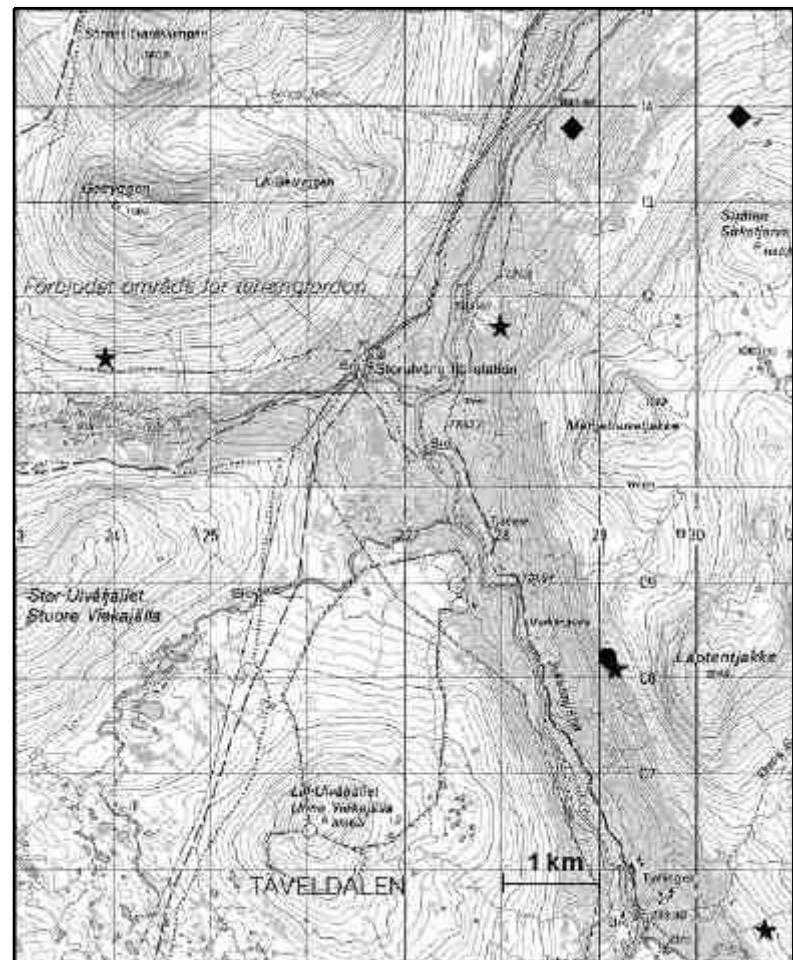
Flera andra honor som märktes på Stråton rörde sig också bort från denna spelplats och åter-

fanns framförallt i ett område drygt tre kilometer norrut, från björkskogen nere vid Handölan upp till 900 meters höjd på Stråtens nordrygg, dock utan att ligga på bo. Vi har tidigare stött på ett fåtal dubbelbeckasiner i detta område, men inte hittat någon spelplats. Det finns lämplig terräng enligt vegetationskartan, och det förfaller sannolikt att det kan finnas en hittills odokumenterad spelplats här. Området bör därför inventeras noggrannare kommande säsong.

Först i mitten av juni återfanns till slut fyra ruvande honor med hjälp av radiopejlingen, tre av dessa norr om Högåsen och en helt nära spelplatsen vid Laptentjakke. Honorna märktes i Kristi Himmelsfärdshelgen, och vid pejling i början på juni stöttes flera av honorna utan att ligga på bo. Under fågelstationens exkursion till leken på Högåsen den 6 juni befann sig ingen av de fyra radiomärkta honorna på leken under hela natten, men signaler hördes från dalgången norr om Högåsen. Förra året fångade vi inga honor alls vid ringmärkning i början på juni. Sammantaget ger detta en bild där honorna besöker spelplatser i mitten och slutet av maj, förmodligen parar sig i slutet av maj, lägger upp en energireserv i början av juni, och sedan lägger sina fyra ägg först i mitten av juni.

Positionerna för bona norr om Högåsen var något förväntade men bekräftar den stora rörlighet som honorna i Handölsdalen visade. Ett bo låg visserligen på Högåsens nordsluttning, omkring en kilometer från spelplatsen, men de två andra låg på Vallruns västsida, knappt fyra kilometer nordost om Högåsen, respektive Åsmyrarna, drygt fyra kilometer nordväst om Högåsen. Samtliga bon låg i gles fjällbjörkskog, eller åtminstone i glesa trädskogar, och inte mitt ute på öppen mark. Vallrun har tidigare inventerats utan att några nya spelplatser hittades, och terrängen verkar inte heller optimal för detta ändamål. Lågfjället verkar dock erbjuda lämpliga bopläder, och detta resultat visar hur viktigt det är för skyddet av arten att inte bara skydda själva spelplatsen och dess närmaste omgivningar från exploatering eller annan störning.

På Åsmyrarna såg dock terrängen mycket lämplig ut för spelplatser, och vegetationskartan visar inte bara lämplig biotop utan också en stjärna som indikerar ovanligt rik växtlokal. Dessa stjärnor sammanfaller inte sällan med just dubbelbeckasinlekar! Åsmyrarna ligger en god bit från allfarvägarna, men bör givetvis inventeras noggrannt kommande säsonger. En kittlande tanke är att den tidigare så isolerade

Figur 1 (ovan). Översikt av dubbelbeckasinobservationer nära Högaåsen. Markeringarna visar spelplatsen på Högaåsen (stjärna), ruvande hona (cirkel), ensam spelande hane (triangel) och födosökande hona (romb).

Figur 2 (t.v.). Översikt av dubbelbeckasinobservationer i Handölsdalen. Markeringarna visar kända spelplatser (stjärna), ruvande hona (cirkel) och uppflug eller tappad sändare (romb).

FOTO: RAYMOND KLAASSEN

FOTO: JOHAN RÄGHALL

Ringmärkningsnatt på Högåsen. Peter Carlsson frigör en beckasin ur nätet (t.v.). Den lilla raststugan Grand Hotel tjänstgör mycket väl som tillfällig ringmärkarbod (t.h.).

Ileken på Högåsen ingår i ett nätverk av lekar som mycket väl kan sträcka sig ända upp till Middagsfjället. Det senare bedöms vara ett av Sveriges allra bästa områden för dubbelbeckasin, och de fyra spelplatser vi känner till där idag är troligen bara toppen på isberget. Det finns i sammanhanget intressanta äldre uppgifter om spelande dubbelbeckasiner nära Gråsjöliden, men avståndet från vägar och leder har gjort att denna lokal inte besöks på senare år. Av en händelse är avståndet mellan Åsmyrarna och Gråsjöliden omkring 3,5 kilometer...

Sammanfattning

Årets dubbelbeckasinprojekt var mycket lyckat trots viss brist på personal. Nätfångsten i mitten på maj överträffade förväntningarna med 43 ringmärkta och åtta kontrollerade beckasiner, och var en förutsättning för delprojekten radiopejling och kartläggning av flyttningsvägar (se separat artikel). De flesta kända spelplatser kunde inventeras, och en ny lek dokumenterades. Radiopejlingen gav inte bara koordinater för fyra boplater utan också indikationer om var vi bör leta efter nya spelplatser, information om geografisk rörlighet och tidsmässig planeering hos honorna, samt mycket ny teknisk erfarenhet av radiopejling som metod. Årets resultat antyder att det fortfarande finns stora möjligheter att hitta fler spelplatser i vårt undersökningsområde, trots de senaste årens framgångsrika inventeringsinsatser.

Tack

Johan Råghall, Raymond Klaassen, Åke Lindström, Hanna Eriksson, Britta Kjellberg, Jennie Wadman, Gianluca Gaudenzi, Leif Sjögren, Kajsa Stenlund samt Linus Hedh och deltagarna i SOFUKs inventeringsläger för engagerat fältarbete. Naturvårdsverket via Länsstyrelsen i Jämtlands län för ekonomiskt stöd. Inköp av radioutrustningen har möjliggjorts av bidrag från Olson-Borghs stiftelse, Magnus Bergvalls

stiftelse, Kungliga Vetenskapsakademien samt Zoologiska stiftelsen vid Uppsala Universitet.

Summary in English

The Great Snipe program at Lake Ånnsjön Bird Observatory comprises several projects. Censuses of known leks is the foundation of the program, and this season ten out of twelve leks were visited. Survey of new areas was hampered by lack of volunteers, but three small areas were visited resulting in the discovery of one novel lek. The total number of lekking males was estimated to be 104. Radio-tracking of individuals from selected leks was focused on females this year. The aim was to find nesting sites, in order to complement previous knowledge of lekking sites and foraging areas. The full picture of habitat requirements during the breeding season is crucial for long-term conservation plans for this species. Ten females were radio-tagged in mid-May, and around midsummer four nests were eventually found. The radio-tracking also resulted in valuable information about female mobility as all tagged females were located on spots far from the lek where they were captured. These results pointed out highly interesting areas to be surveyed in upcoming seasons. One female was recaptured two days after tagging on a neighboring lek, and this is the first direct evidence for exchange of individuals between leks in our study area. In collaboration with researchers from Lund University, a long-distance migration project was initiated by tagging ten males with light-loggers. Given that one or more of these devices are recovered next season, we may be able to describe the exact migration route to the presumed wintering quarters in east Africa in great detail. The mist-netting of Great Snipes during three nights in May resulted in a total of 43 ringed individuals and eight recaptures of birds ringed by us in previous seasons.

FOTO: PETER CARLSSON

Ljusmätare består av ett litet kretskort med batteri som gjutits in i en plastdroppe. Raymond har här fäst mätaren på fågelns ring med hjälp av buntband och superlim.

Med ljusmätare till mörkaste Afrika

Peter Carlsson

Med en pytteliten ljusmätare hoppas vi och forskare från Lunds universitet att kunna ta reda på var våra jämtländska dubbelbeckasinerna flyttar på vintern. Eftersom bara ett par hundra dubbelbeckasiner hittills har märkts i Sverige är återfynden få och inga fynd finns från de troliga vinterkvarteren i Afrika söder om Sahara. Nästa sommar får vi se om försöket har lyckats!

I Kristi Himmelfärdshelgen fick fågelstationen besök av Raymond Klaassen och Åke Lindström från Lunds Universitet. Med sig hade de tio stycken så kallade light-loggers som de ville fästa på lika många dubbelbeckasinhanar. Fågelstationen ville samtidigt fästa radiosändare på ett antal honor, så förutsättningarna för ett samarbete var goda. Med gemensamma krafter lyckades vi fånga hela 52 dubbelbeckasiner på tre spelplatser, och de tio ljusmätarna tog slut redan första natten. Raymond delade med sig av sin stora erfarenhet av vadarfångst, och hans hårt spända vadarnät bidrog helt klart till framgången.

Ljusmätaren är en liten elektronisk apparat som registrerar ljusnivå och klockslag under ett till två år. Från dessa uppgifter kan man bestämma tidpunkten för solens upp- och nedgång och sedan räkna ut var på jordklotet man befinner sig (se faktaruta). En ljusmätare på en fågel som flyttat fram och tillbaka till Afrika innehåller information om solens upp- och nedgång från alla platser som fågeln passerat under flyttningen. Ljusmätaren kan alltså ge en mycket detaljerad bild av flyttningens förlopp, nästan i klass med de större satellitvästa sändare som sitter på rovfåglar och andra stora arter. Den lilla ljusmätaren saknar dock kommunikationsutrustning, och det gör att den stora utmaning-

FAKTARUTA

Från tidpunkter till positioner

Om du under ett dygn i juni noterar en lång dag och en kort natt, kan du dra slutsatsen att du befinner dig på norra halvklotet. Ju längre dag och kortare natt, desto längre norrut och vice versa. På så sätt kan ljusmätaren hjälpa till att bestämma breddgraden.

Längdgraden, eller longituden, bestäms av när på dygnet solen går upp. Ljusmätaren har en klocka som är ställd efter brittisk tid, och naturligtvis aldrig kompenseras för de olika tidszoner som den eventuellt färdas i. Om det visar sig att solen går upp vid kl 03 och ned vid kl 21 så befinner du dig sannolikt i Skandinavien. Om solen däremot går upp redan vid midnatt så befinner du dig en bra bit österut, och om solen går upp först framåt förmiddagen, brittisk tid, bör du befina dig nordöstra Kanada.

Teorin är således ganska enkel, men i praktiken tillkommer en del problem som i slutändan ger mätarna en precision på måttliga 100 km.

Tekniken

Ljusmätarna tillverkas av forskningsinstitutet British Antarctic Survey (BAS) som också tillhandahåller det datorprogram som kan läsa av informationen i mätarna och räkna om tidsuppgifter till positioner. Mätaren ansluts till en dator via de två små stift som syns på bilden. Batteriet i mätaren räcker i drygt ett år, men minnet håller kvar informationen också efter att batteriet tagit slut.

en med tekniken är att man måste fånga samma fågel en gång till!

Dubbelbeckasinens vana att samlas på speciella spelplatser gör att chanserna att återfånga en viss individ är relativt goda. Av de 52 beckasinen som vi fångade i år var åtta stycken ringmärkta tidigare år, några redan sommaren 2005. Förutom utmaningen att återfånga minst en dubbelbeckasin med ljusmätare finns också andra osäkra moment i projektet. Kommer en ljusmätare monterad på beckasinens ben att ge tillräckligt bra mätningar av solljuset, eller kommer den att skuggas av fågeln? Kommer en fågel som huvudsakligen lever dold i markvegetationen överhuvudtaget att kunna samla in tillräckligt bra data? Vi diskuterade att fästa mätaren mer öppet på fåglarnas rygg, men erfarenheter från norska försök med radiosändare visar att de bärsselar som då blir aktuella inte fungerar för just dubbelbeckasiner.

Osäkerheten till trots hoppas vi på ett lyckat resultat nästa sommar. Tillsammans med Lundagången planerar vi att satsa många nätter i slutet av maj på att fånga så många dubbelbeckasiner som möjligt för att maximera chanserna att få tillbaka några av ljusmätarna!

ÅNNSJÖDAGEN

LÖRDAG 5 JUNI 2010

FOTO: JOHAN RÅGHALL

Ta med dina vänner till Ånnsjön när fågellivet är som mest sprudlande. Vi hjälper till med artbestämningen under morgontimmarna, bjuder på eftermiddagsfika och guidar er till en dubbelbeckasinlek vid midnatt.

PROGRAM

KI 07-11 Välkommen att besöka fågeltornen i Ånn (utgå från Ånns järnvägsstation) och i Handöl (vid Handöls stugby).

Personal från Ånnsjöns fågelstation finns på plats för att guida er.

KI 13-18 Öppet Hus på fågelstationen i Handöl

Välkommen att besöka Ånnsjöns fågelstation för en kopp kaffe och lite fågelprat. Holkbygge, tips-promendad, visning av ringmärkning (om väderet tillåter).

KI ~18-22 Pubafoton på Pensionat Handöl
Utsökt mat och fågelinfo. Anmälan om deltagande vid middagen bör ske till Hanna Eriksson (070-694 25 08) eller stationspersonalen (0647-722 10) senast kl 14 den 5 juni.

KI 22-02 Dubbelbeckasinspel!

Anmälan om deltagande bör ske till Peter Carlsson (0730-56 83 20), eller stationspersonalen (0647-722 10) senast kl 14 den 5 juni.

Frågor eller funderingar:

Kontakta Hanna Eriksson (070-694 25 08, hanna.eriksson@annsjon.org) eller Ånnsjöns fågelstation (0647-722 10).

Mer information om Ånnsjödagen hittar du även på www.annsjon.org

FOTO: THOMAS HOLMBERG

Fiskmåsen har minskat kring Ånnsjön.

Myrinventeringen

Thomas Holmberg

Inventeringen av myrar i Ånnsjöområdet genomfördes i år för tjugoförsta året i följd. Efter förra årets tjugoårsjubileum övervägde vi att göra ett uppehåll i projektet, men ju längre tidsserien av inventeringar blir, desto mer värdefull är den. När det dessutom fanns inventerare som var sugna på att myrinventera bestämde vi oss för att fortsätta.

Ser vi till antalet observerade fåglar blev sommarens resultat nära genomsnittet för hela tidsperioden. En helt ny art noterades. Det var en törnsångare som sjöng i videsnåren vid Visjömyren – en mycket oväntat observation. Samtidigt kan man se den som ett uttryck för en generell trend som vi tycker oss sett under flera år. Arter med övervägande sydlig utbredning gör framstötar norrut och dyker upp i nya miljöer. En liknande observation gjordes förra året. Då var det en törnskata som sågs vid Snasadolparna. Inventeringarnas största värde

ligger dock i att vi kan följa de typiska myrfågelarternas populationsutveckling.

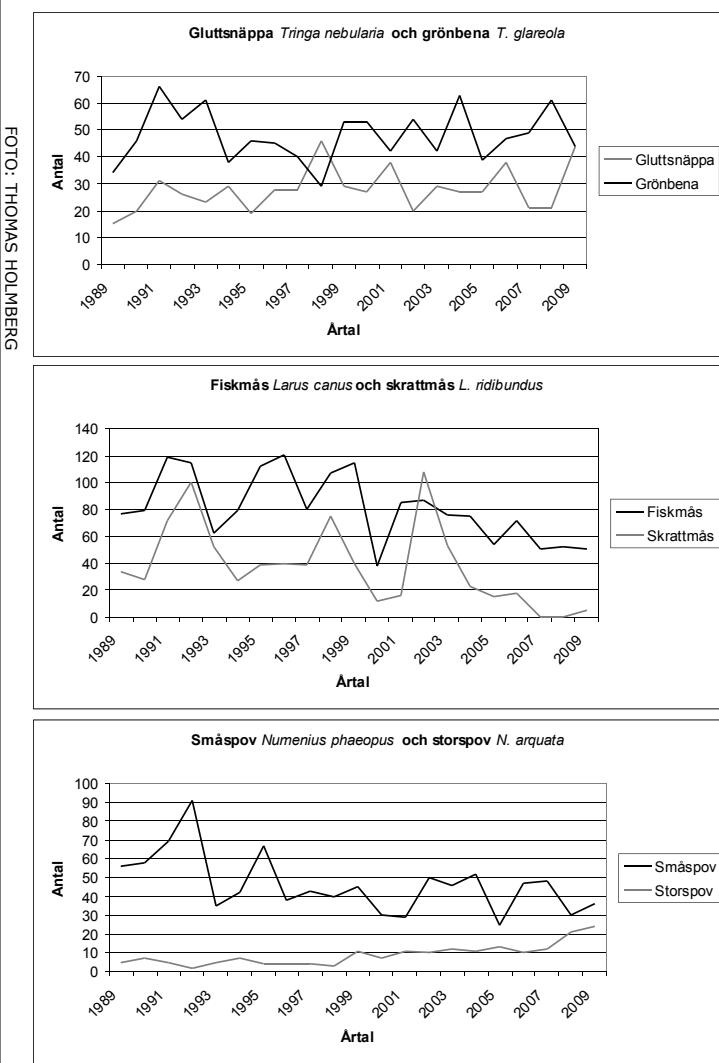
Brushanen är den art som visat den tydligaste negativa trenden sedan starten. Förra året ökade antalet markant, men i år var det betydligt färre igen, så vi fick ytterligare en bekräftelse på den negativa trenden. De fem första åren (1989-1993) såg vi i genomsnitt 97 brushanar per år. De sista fem åren har medeltalet sjunkit till 32, dvs. en minskning med två tredjedelar.

Enkelbeckasinen har varierat lite upp och ner under åren utan tydlig trend. Årets siffra, 42, ligger nära medelvärdet.

Fiskmåsen är en art som ses med blandade känslor i fjällmiljön och många klagar på att den skrämmar bort andra fåglar och sprider sjukdomar. Oavsett hur det är med det kan vi konstatera att den faktiskt minskat på senare tid. Det genomsnittliga antalet observationer har un-

Grönbenan hör till de mest stabila arterna.

Figur 1. Trender för tre olika artpar som följs inom myrinventeringen.

gefär halverats sedan vi startade undersökningarna.

Skrattmåsen har det gått ännu sämre för. Länge var den i och för sig lilla populationen kring Ånnsjön relativt konstant även om mellanårsvariationerna kunde vara stora. Där skilje den sig från populationen i Sydsverige som minskat under lång tid. De sista sex åren har emellertid en kraftig tillbakagång skett även här. I år sågs fem fåglar och de två åren dessförinnan inte någon. Under de fem första åren av myrinventeringar låg antalet mellan 28 och 100.

Silvertärnan visar också en negativ trend i ett längre perspektiv av ungefär samma storleksordning som fiskmåsen. Silvertärnans nedgång började med ett kraftigt ras år 2000 då bara fyra fåglar sågs. Sedan återhämtade den sig och antalet har mestadels legat mellan 30 och 40. Det är ändå bara drygt hälften av siffrorna från 90-talet. I år sågs bara tio individer, men det är

inte uttryck för en faktisk populationsminskning utan speglar att silvertärnorna av någon anledning inte befann sig på häckningsmyrarna under inventeringen. Senare under sommaren sågs mer än 30 fåglar samtidigt i Handölsdeltat. Även om fåglarna finns på plats är inventeringssiffrorna ändå en indikation på att häckningsförutsättningarna inte är de bästa.

Ytterligare en faktor komplicerar tolkningen av resultaten när det gäller måsfåglarna: De häckar mestadels i mindre kolonier, vilket gör att de flesta fåglarna ses på några få myrar. Men kolonierna byter ofta plats och det behövs bara att en av de större kolonierna flyttar från en av de myrar som vi inventerar till en myr som vi inte inventerar för att det ska se ut som en kraftig nedgång i antalet.

Gluttnäppa och **grönbena** hör till de mest stabila arterna. Ingen tydlig trend ses och variationerna mellan åren är små. Just i år sågs dock ovanligt många gluttnäppor, 44 individer. Det

är den näst högsta siffran någonsin. Mestadels brukar antalet ligga mellan 20 och 30.

Rödbenan är den talrikaste av vadarna och vi brukar se ungefär 100 per år. Rödbenan föredrar tydligt de stora, blöta, gölrika myrarna och blir dessutom vanligare ju högre upp vi kommer. Detta i motsats till både grönbena och gluttnäppa som gärna förekommer på mindre och lite torrare myrar på lägre nivåer. Årets siffra på antalet rödbenor, 126, är den tredje högsta någonsin.

Storspov och **småspov** är två närliggande arter som vid Ånnsjön kan häcka på samma myrar. Det är ovanligt inom de övriga delarna av arternas utbredningsområden, vilket gjort det särskilt intressant att följa utvecklingen vid Ånnsjön. Omkring 1990 fanns bara ett fåtal storspovar vid Ånnsjön; i genomsnitt sågs totalt ungefär fem individer på myrarna mellan Ånn och Handöl. Sedan har en gradvis ökning skett och de senaste åren har antalet legat kring 20, vilket gör att den hör till de arter som ökat mest. Ökningen har hittills skett så gott som enbart på de myrar som den funnits på från början, men just de senaste två åren har vi sett tecken på att den börjar expandera sitt utbredningsområde och ta i anspråk myrar som den tidigare inte funnits på. Småspoven som än så länge är den talrikare av de två finns på nästan alla myrar. Den har emellertid minskat och minskningen uppgår till ungefär 40 procent. Minskningen har skett på alla myrar och det är åtminstone inte uppenbart att den minskat mer på de myrar där storspoven expanderar. En noggrannare analys skulle dock behöva göras.

Det här är några axplock bland de totalt 116 arter som någon gång observerats under myrinventeringarna. Många arter har bara setts någon enstaka gång och i de fallen har observationerna sällan något större värde, men som i fallet med törnsångaren och törnskatan kan det vara exempel på att något håller på att hända. Därför kommer vi att satsa på att fortsätta inventeringarna även under kommande år. Tillsammans med den standardiserade ringmärkningen är myrinventeringarna det projekt som pågått längst vid fågelstationen.

Summary in English

The wetland census program at Lake Ånnsjön Bird Observatory was run for the 21st season. In this program, sixteen bogs around Lake Ånnsjön and near Storlien are visited once every season. At this visit all observed bird species are documented. Since most waders and other wetland species tend to be loud and noisy during breeding season or are easily spotted, we as-

sume that the single visit gives a representative picture of the breeding populations.

This year the numbers for most species were similar to the average for the last two decades. Although the strength of this program is the long-term monitoring of common species, it is always interesting to note new species. This year a singing **Whitethroat** was noted, and this observation is in line with a general trend that more and more southern or low land species are being found in our sub-alpine study area.

Among the typical wetland species the **Ruff** confirmed its dramatic long-term decline with another low number. Comparing the first and last five-year periods, the number of observed Ruffs has decreased by two thirds.

Also the **Common Gull** and the **Arctic Tern** were found in normal numbers, but both populations seem to have decreased by 50% since the start of this program. The **Black-headed Gull** seems to be even worse off, and this year only five birds were observed compared to between 28 and 100 during the first few years. The interpretation of the results for gulls and terns is complicated by the fact that they usually breed in small colonies which may relocate from year to year, and some years they move to bogs which are not included in our survey.

Greenshank and **Wood Sandpiper** show very little variation between years, and no long-term trends. This year was the second best for Greenshank, with 44 observed individuals. **Redshank** is the most common wader species, and this year's number of 126 is the third highest so far.

The **Whimbrel** and the **Curlew** are two closely related species which share breeding grounds in our study area. The average number of observed Curlews has increased from five to 20 during the last two decades, and it has expanded its breeding grounds to include more bogs. The Whimbrel has decreased approximately 40%, but it is not only on the bogs where the Curlew has increased, but also on bogs where no Curlews breed yet. It would be interesting to analyze these two species in more detail.

I början av juni visades denna klass från Duved runt vid fågeltornen i Ånn av Thomas och Connie från fågelsonstationen. Ungdomarna tittade bland annat på fåglar i kikare, ställde frågor om fåglar samt, givetvis, åt medhavd matsäck det höga tornet på Nätaholmen.

Nu finns Ånnsjöns fågelsonstation på Facebook! Gå med i gruppen *Friends of Lake Ånnsjön Bird Observatory* du också!

Join *Friends of Lake Ånnsjön Bird Observatory* on Facebook and keep updated!

Inventeringsläger för ungdomar vid Ånnsjön

Linus Hedh

I år använde vi i SOF:s ungdomskommitté oss av en nygammal idé och arrangerade ett ungdomsläger vid Ånnsjön, där deltagarna skulle delta i de standardiserade fjällruttsinventeringarna som Ånnsjöns fågelsonstation bedriver.

Lägret var utformat som en kurs och deltagarna lärde sig skillnaden på de vanligaste inventeringsmetoderna både teoretiskt och praktiskt.

Fjällrutterna började inventeras redan dagen efter ankomst till Handöl. Elva av 15 rutter hann inventeras av lägerdeltagarna och sammanlagt 51,5 kilometer vandrades i enkel riktning bara under själva inventeringarna! Detta gav också en hel del roliga och karakteristiska fjällarter som fjällripa, fjällpipare, fjällabb, lappsparr och ringtrast. Självklart gav det även en hel del skavsår, ömma fötter och sönderbrända ansikten. Men i stort sett verkar det ändå som att alla

deltagarna uppskattade lägret. Några deltagare fick in en riktig bonusart under en av rutternas: en järv sågs springa förbi uppe i Bunnerfjällen.

Självklart inventerades det inte enbart. Det fanns till exempel tid för övrig skådning, även om det var under inventeringarna som de flesta arterna sågs. Vid ett besök vid Dolparna kunde en lavskrikefamilj ses fint och på väg ut mot Blåhammarmyren avslöjade det karakteristiska sylvassa surrandet en kull med tretåiga hackspettar. Sista kvällen besökte vi även ett välkänt dubbelbeckasinspel. Trots det sena datumet satte en liten skara beckasiner igång att spela i sommarnatten, om än väldigt sporadiskt.

Kort och gott var lägret väldigt lyckat och vi ser fram emot att få göra ett liknande läger. Till sist skulle vi i SOF:s ungdomskommitté vilja passa på att tacka Ånnsjöns fågelsonstation och Studiefrämjandet för all hjälp.

FOTO: THOMAS HOLMBERG

Inventering av fjällrutter

Linus Hedh

Inventeringen av fjällrutter utfördes i år veckan efter midsommar, 22-28 juni, med hjälp av deltagare i SOF:s ungdomsläger, vilket denna sommar var förlagt till Handöl. Alla rutter utom de tre runt Blåhammaren samt en rutt i Bunnerfjället (BU4) inventerades.

Anledningen till att Blåhammaren inte inventerades berodde dels på vädersituationen under den dag området var aktuellt, dels på grund av gruppens erfarenhet av fjäll och fågel. BU4 uteslöts på grund av tidsbrist.

Alla inventerade rutter utom en påbörjades som vanligt vid en given punkt och avslutades vid andra änden. Undantaget var SO3 (Åhlénstugan-Hästryggtjärnarna), där inventeringsgruppen tvingades avbryta p.g.a. kraftigt regn. Denna rutt kunde dock slutföras senare av en annan grupp.

Ett normalt år

Generellt sett upplevs årets resultat av inventeringarna som ett normalår om man bortser från predatorer som fjällvråk och fjällabb, vilket

Deltagare i SOF:s inventeringskurs för ungdomar tar en välbehövlig rast i värmnen.

jag återkommer till senare. Som vanligt observerades flest ängs- piplärkor uppe på fjäll- hedarna medan lövsångaren var vanligast i fjällbjörkskogen. Man hade kunnat tänka sig att tättingar som lövsångare, rödvingetrast och bergfink skulle få sig ett bakslag i år med tanke på det dåliga vädret som infann sig under häckningstid i hela fjällkedjan förra året. Men av resultaten att döma klarade sig dessa bra.

Bland höjdpunkterna i årets inventeringar kan nämnas tre fjällpipare (en på rutt U1 samt två på rutt BU2) samt ytterligare en i Bunnerfjället

Art	Antal
Ängspiplärka	324
Lövsångare	128
Ljungpipare	90
Rödbena	27
Stenskvätta	25
Fiskmås	24
Gök	21
Bergfink	19
Rödvingetrast	17
Bergand	15
Korp	14
Blåhake	13
Enkelbeckasin	13
Björktrast	12
Gräsiska	12
Lappsparv	11
Ringtrast	10
Alfågel	8
Kricka	7
Gluttnäppa	5
Kärrsnäppa	5
Dalripa	4
Sjöorre	4
Fjällpipare	3
Fjällripa	3
Storlom	3
Sävsparv	3
Trädpiplärka	3
Dubbelbeckasin	2
Fjällabb	2
Fjällvråk	2
Grönfink	2
Järnsparr	2
Kräka	2
Rödstjärt	2
Småspov	2
Havsörn	1
Gråhäger	1
Jaktfalk	1
Större strandpipare	1
Svartvit flugsnappare	1
Taltrast	1
Tornfalk	1

Tabell 1. 2009 års resultat av fjällinventeringarna.

utanför inventeringen. En annan uppfriskande observation var två sporadiskt spelande dubbbeckasiner intill en göl vid Stor-Ulvåfjällets nordslutning. Kanske kan det röra sig om en okänd spelplats eller ett födosöksområde för beckasinerna på den nyfunna leken på Getryggen?

Vad gäller andra vadare under inventeringen gick det generellt sämre än normalt. Ett fåtal kärrsnäppor observerades vid Storlien samt ett antal rödbenor och en drillsnäppa vid Ulvåtjärnen. Inga smalnäbbade simsnäppor var på plats i någon av tjärnarna uppe på fjället, trots att alla var isfria.

Dåliga tider för predatörer och gnagare

Som nämnt tidigare blev årets resultat normalt för de flesta arter. För de arter som följer fjällämmelns cykler var det dock i stort sett närmast katastrofartat. Under hela inventeringen sågs endast två fjällvråkar, vilket i snitt brukar vara dubbelt så många. Även ugglor var helt frånvarande under inventeringarna. En intressant notering är också att varken hornuggla eller jorduggla observerades överhuvudtaget i områdena kring Handöl och Storulvån under den tid inventerarna var på plats.

Endast två fjällabbar noterades. Dessa kom flygande från Blåhammaren ner mot Ulvåtjärn och fortsatte stadigt, utan att födosöka eller stanna upp, mot sydost. Tre dagar senare kom en rapport om 150 fjällabbar i en flock i Stekenjokkområdet. Enligt rapportörerna gick alla upp i en skruv, vilket skulle kunna vara ett eventuellt sträckförsök. Detta bekräftar att det var ett dåligt år för fjällabb i de jämtländska fjällen.

Troligen berodde resultatet för dessa arter i årets inventeringar på gnagarpopulationen som kollapsade i början på häckningssäsongen förra året, vilket senare medförde en massiv invasion av bland annat pärluggla i Sydsverige under hösten. Gnagarna verkade inte ha återhämtat sig; t.ex. sågs inte en enda lämmel under hela inventeringen. Däremot sågs en och annan hög med spillning från fjolåret.

Vi får helt enkelt hålla tummarna för att populationen av både fjällämmel och andra sorkar återhämtar sig till nästa år, då dessa har en så tydlig inverkan på fågellivet i fjällen.

Tack

Ett stort tack till samtliga deltagare i SOF:s ungdomsläger som utförde arbetet med fjällruterna.

Summary in English

The mountain heath line transect program at Lake Ånnsjön Bird Observatory aims at monitoring bird species breeding mainly above the tree limit. It covers several passerines, waders, and other species that are not or only partially covered by our other monitoring programs. This program may offer a sensitive tool to monitor the effect of a gradually warmer climate.

FOTO: MARKUS ANDERSSON

En höjdpunkt för inventerare på fjället: Närkontakt med fjällpiparen.

This year birders from the youth section of the Swedish Ornithological Society (SOFUK) surveyed all but four line transects. Their annual summer camp was located to Handöl and arranged in collaboration with the Observatory.

The results from the line transect survey this summer was in accordance with previous years. One important exception was Rough-legged Buzzard, Arctic Skua and other predators of small rodents. Only two individuals of each species is a low result. The populations of the rodents have not recovered since the collapse early 2008, leading to a massive migration of owls to southern Sweden in the winter of 2008-2009. Neither Long-eared nor Short-eared Owl were observed in Handöl during the week of the line transect survey, which is unusual.

Common wader species such as Redshank, Common Sandpiper, and Dunlin were observed in somewhat lower numbers than usual, and no Rednecked Phalaropes were seen in the numerous small lakes on the mountains. Three Dotterels was the highlight of the week, and two Great Snipes were observed (during daytime) not far from a newly discovered lek on the Getryggen mountain. As usual, Meadow Pipit was the most numerous species above the tree limit.

FOTO: ULLA FALKDALEN

Ånnsjödag i snö och solsken

Hanna Eriksson

I växlande väder med ömsom sol, ömsom snöbyar genomfördes årets Ånnsjödag på nationaldagen, den 6 juni. Omkring 40 personer besökte lederna runt Ånnsjön, där personal från fågelstationen fanns på plats i torn och gömslen för att hjälpa besökarna med artbestämning.

I Lagunen sågs flest antal olika fåglar, 38 arter, tätt följt av tornet i Handöl där 37 arter observerades under morgontimmarna. Både i Nätaholmen och Dolparna sågs 32 arter. Det sammanlagda antalet arter på alla fyra platserna blev 59, vilket är ungefär samma som föregående år. Det har sedan 2002 varierat mellan 53-63 arter, där 2006 var bottenåret och 2008 stod för toppnoteringen. Man kan konstatera att vädret inte spelar så stor roll för antalet arter, eftersom det har varierat enormt från snöglopp till högsommarsvärme. Dock var vädret strålande förra året!

Några av årets specialiteter var det häckande gråhakedoppingparet utanför Lagunentornet, som det ryktades om ifjol men som inte sågs på Ånnsjödagen i alla fall. Andra nya arter för i år

Det låg nysnö på Snasahögarna under årets Ånnsjödag. Men från gömslet vid Dolparna sågs bland annat ett svarthakedoppingpar.

var svarthätta och större strandpipare. Två eller kanske tre par svarthakedopping häckade i Ånnsjön i år. Observationer gjordes från både Lagunen, Nätaholmen och Dolparna, så det är minst två par om man ser till det geografiska avståndet. Arten har visst bestämt sig för att gilla Ånnsjön sen några år tillbaka! Andra roliga observationer var häckande tranor utanför gömslet i Dolparna och nykläckta storspovungar på Lomtjärnsmyren utanför tornet i Handöl. Den generella trenden man kan se sedan 2002 är att härmsångare, svarthakedopping, sångsvan, talltita, taltrast och trana blivit vanligare medan gråsiska, domherre, gulärla, storskrike, ringduva, sjöorre, sädesärla och ängsiplärka är arter som observerats mer sällan under de senare åren. Man ska dock komma ihåg att observationer som görs under en sådan här dag bara blir ett litet stickprov på artförekomsten.

På eftermiddagen bjöds det sedvanligt på kaffe och fikabröd på stationen och under eftermidagen hann en skara på 30-40 personer passera för lite gott fika, fågelsnack, holksnickrade. De flesta passade också på att utmana sig med en lärorik naturstig med frågor kring årets

FOTON: ULLA FALKDALEN

födelsedagsbarn Darwin, ypperligt sammansatt av Jörgen Andersson.

Vid middagstid var det dags att traska över till vår granne, Handöls värdshus, där Lisbeth serverade en underbart god fläskfilégryta tillsammans med hembakt bröd och en smarrig efterrätt. Innan middagen passade Peter Carlsson, FÅF:s ordförande, på att informera om föreningens verksamhet, samt berätta om och visa bilder från dubbelbeckasinprojektet. Han berättade bland annat om de senaste årens utveckling av projektet med radiopejling som ett verktyg för att bättre kunna kartlägga utbredning och häckningsbeteende hos denna relativt sällsynta fågelart. Efter middagen visade Thomas Holmberg fågelläten med titeln "Ett fågelår vid Ånnsjön" där egna foton illustrerade alla vackra årstiderna runt Ånnsjön med omnejd. Thomas visade också några bilder från senaste resan till Vietnam och uppmanade alla som har gamla men fungerade kikare liggandes oanvända där hemma att skänka dessa till Vietnam istället

Ovan: "Var det inte en svart rödstjärt som hördes nyss?" Christer Pålsson och Gunnar Kvarnlöf letar rara fåglar i Handöl.

T.v.: Pelle Eriksson i fågeltornet vid Nätabholmen.

(kontakta Thomas på thomas.holmberg@annsjon.org). Avslutningsvis visade Ingvar Alkemar fina bilder från Ånnsjön, fågelstationen och på fåglar och berättade om vad som hänt under deras besök de senaste 20 åren.

Sedan var det dags för nattvandringen upp på Högåsen för att beskåda ett ovanligt skådespel, spelande dubbelbeckasiner. Peter Carlsson och Connie Regnerson guidade nästan 40 personer turvis i mindre grupper fram till spelplatsen. Inledningsvis var de inte riktigt igång, men runt 23.30-tiden på kvällen blev det full fart på uppaktandet med den karakteristiska dansen till ljudet av studsande ping-pongballar. Detta är något man bara måste uppleva själv!

Tack

Stor tack till alla er som hjälpte till i samband med Ånnsjödagen! Jag vill även passa på att tacka alla trevliga och glada besökare; vad vore denna dag utan er! Jag önskar er välkommen åter till Ånnsjödagen den 5 juni 2010!

Ringmärkningssäsongen – regn, mer regn och en höksångare

Lars Falkdalen-Lindahl

Sedan 1988 har vi årligen utfört standardiserad ringmärkning vid Ånnsjöns fågelstation. Vi ringmärker huvudsakligen på två olika platser. Dels alldeles intill byn Handöl och dels ute i Enans delta vid Ånnsjöns västra strand. Utöver detta bedrivs också viss ringmärkning utanför det standardiserade projektet, exempelvis ringmärkning av ungfåglar i holkar.

Ringmärkningen 2009 betonades av dåligt väder vilket till stor del hindrade de förhållandevis många tappra märkare som bokat in sig. Under en stor del av juli regnade det nästan dagligen och vid en särskilt regnig vecka ökade vattenflödet i de omkringliggande älvarna mot nivåer som gott och väl svarar mot en vårflood.

Översvämningsarna kom strax efter att näten satts upp i deltat under den första halvan av juli och när vi återvände till platsen hade vattenståndet ökat med bortåt en meter. Ett par lågt placerade nät stod faktiskt helt under vattenytan. Inte förrän drygt två veckor senare hade vattenståndet sjunkit så mycket att ringmärkning åter var möjlig.

Tack vare en god kämparanda kunde trots allt 1 308 fåglar ringmärkas. Utöver detta ringmärktes ett mindre antal fåglar i dubbelbeckasinprojektet som inte finns med i denna redovisning.

Inga nya arter noterades, men en för Jämtland exceptionellt ovanlig art fängades och märktes i deltat; en höksångare! Detta är så vitt jag vet den andra bekräftade observationen av höksångare i Jämtlands län. Fascinerande nog ringmärkte vi även den första av dessa under liknande omständigheter under vår premiärsäsong 1988. Var kommer dessa fåglar från och varför har de inte setts på andra håll i Jämtland?

Mest anmärkningsvärt i övrigt är förmodligen att lövsångarna fortsätter sin mycket branta dykning nedåt (se figur 1). I år står de för bara knappt 14 procent av de märkta fåglarna och klarar sänär att hålla sig överst på listan, endast ett fåtal fåglar fler än gröniska.

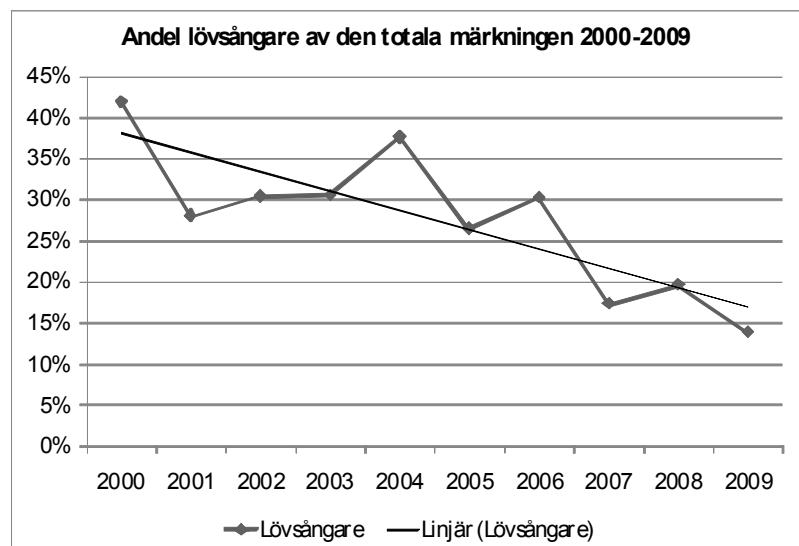

FOTO: LARS FALKDALEN-LINDAHL

Monica Höjerslev trasslar ut ännu en gröniska ur näten.

Under fågelstationens första tio år var det inte alls ovanligt att lövsångare stod för bortemot hälften av alla ringmärkta fåglar, men något sådant har vi inte varit i närheten av de senaste fem åren och årets siffra är med god marginal ett nytt bottenrekord. Liknande nedgångar har rapporterats från andra delar av Europa, inte minst i Storbritannien där BTO rapporterar att de har minskat med 53 procent sedan 1977 och 27 procent sedan 1997.

Övriga höjdpunkter under säsongen var fångst av två fåglar med brittiska ringar, en trädgårdssångare som fastnade i våra nät inte mindre än tre gånger, och en gröniska som fångades alldeles utanför stationshuset. Tyvärr

Figur 1. Antalet lövsångare som andel av den totala märkningen har minskat kraftigt under 2000-talets första decennium.

Tabell 1. Antal ringmärkta fåglar 2009.

Art	Antal	Art	Antal
Mosnäppa <i>Calidris temminckii</i>	1	Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	2
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	2	Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	26
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucus</i>	2	Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	31
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	1	Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	9	Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	182
Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	3	Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	15
Gulärla <i>Motacilla flava</i>	11	Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	169
Sädesärla <i>Motacilla alba</i>	2	Talltita <i>Parus montanus</i>	14
Järnspark <i>Prunella modularis</i>	16	Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	65
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	10	Talgexe <i>Parus major</i>	63
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	53	Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	2
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	38	Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	3
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	1	Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	11
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	2	Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	60
Koltrast <i>Turdus merula</i>	13	Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	5
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	19	Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	176
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	4	Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	123
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	57	Snösiska <i>Carduelis hornemannii</i>	1
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1	Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	10
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	13	Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	90
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>	1		
SUMMA		1 308	

FOTO: PAUL STEVENSON

Fågelstationens och Jämtlands andra fynd av höksångare.

FOTO: LARS FALKDALEN-LINDAHL

Kamil Hromádko, Martin Vymazal, Paul Stevenson och Filipe Martinho märker fåglar alldeles utanför fågelstationen.

har vi i skrivande stund inte hunnit få någon mer information om dessa fåglar.

Tack

Jag vill avsluta med att tacka samtliga deltagande i ringmärkningsverksamheten för ett väl utfört arbete och gott humör trots tidvis uruselt väder: Adrian De Los Mozos, Paul Stevenson, Stuart Cowper, Dave Fulton, Ted Holliwell, Monica Höjerslev, Naomi Scuffil, Peter Keil, Kamil Hromádko, Martin Vymazal, Simon Lundberg, Adrian Gimdal, Mervyn Miller, Rodney West, Michael Pratt, Filipe Martinho, Thomas Holmberg, Connie Regnerson, ungdomarna i Partille naturskyddsförening och sist men inte minst Gianluca Gaudenzi som stannade hos oss nästan hela sommaren och höll alla på gott humör med sin utmärkta matlagning!

Summary in English

The bird ringing season of 2009 was severely affected by poor weather conditions which to a large extent put constraints on the activities. During a period of over two weeks in July we had to close down our secondary site entirely due to flooding of the Enan River and Lake Ånnsjön.

A total of 1 308 birds were ringed despite the bad weather situation, of which the biggest sensation was a young Barred Warbler. As far as I know this is the second confirmed observation in the entire province of Jämtland. Interestingly the only other confirmed observation was also ringed by us in 1988.

Among other noteworthy things is the continued step decline of willow warbler. The species used to make up almost 50 percent of our numbers in the 1990's but this year didn't even reach 14 percent, an all time low. Two birds with British rings were caught, one Garden Warbler and one Siskin. Unfortunately we have received no further details on those birds at the time of printing.

FOTO: PONTUS WENNESJÖ

Den skadade jaktfalken som i augusti omhändertogs vid järnvägsstationen i Östersund.

Projekt Jaktfalk

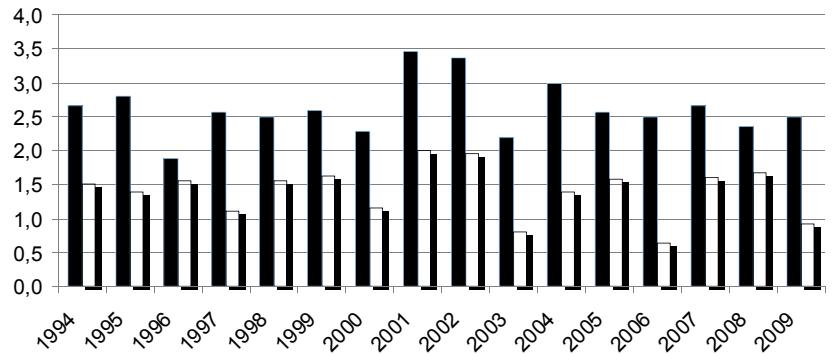
Ulla Falkdalén

Jaktfalken är mycket beroende av ripor för sin överlevnad och häckningsframgång. Då 2009 var ett riktigt bottenår för smågnagare och ripor i stora delar av Fennoskandien så blev resultaten därefter.

I Finland, där det finns ca 30 jaktfalkrevir, blev det bara två lyckade häckningar. Intressant nog var en av dem i en björk! I Nordnorge blev det bara fyra ungar av nio besatta revir. Av sju besatta revir i nationalparksblocket i Norrbotten blev det bara sex ungar, för att ta ett par exempel från andra områden.

Inom projektets ansvarsområde, Jämtlands län, kontrolleras årligen ca 50 jaktfalkrevir. 2009 blev resultatet under medel med åtta lyckade häckningar av 22 besatta revir. Antalet ungar per besatt revir blev i år bara 0,91 och per lyckad häckning 2,5. Sämst gick det i de norra delarna av Jämtland där det nästan var helt tomt. Det var södra Jämtland och Härjedalen som stod för nästan hela ungproduktionen denna säsong. Härjedalen hade faktiskt inte något sämre resultat än vanligt. Men sedan är det en annan fråga hur länge årets ungfåglar överlever sedan de lämnat boet. Jaktfalkarnas ungfågeldödighet är säkert extra stor ett sådant här år med dålig födotillgång.

■ Ungar per lyckad häckning □ Ungar per besatt revir

Figur 1. Resultat från Projekt Jaktfalks inventeringar under 16 år.

Den extremt dåliga rip tillgången och ripföryngringen föranledde Länsstyrelsen att ta det kloka beslutet att avlysa ripjakten på renbetesfjällen i Jämtlands län under hela jaktsäsongen, alltså perioden 21 september 2009–28 februari 2010.

Jaktfalkarnas häckningsresultat visar ganska tydliga treårsintervall (se figur 1). När det är bottenår för ripa, som det var exempelvis 2006 och 2009, så går det dåligt för jaktfalkarna. Under goda ripårar överlever fler jaktfalkungar vilket kan visa sig genom fler besatta revir när de (vanligen två eller tre år senare) ska häcka själva. Givetvis påverkar även andra faktorer, så som störningar vid boplatserna och rikliga snöfall, som exempelvis i april 2007 då flera häckningar spolierades. Bäst gick det för jaktfalkarna under de goda ripåren 2001 och 2002. 2001 var också årtusendets hittills största lämmelår! Stora smågnagarår gynnar som bekant ripbestånden och därmed jaktfalkarna.

I Oviksfjällen märktes tre ungfåglar med satellitsändare i ett SOF-anknutet projekt. Alla kom på vingarna och sände signaler från sitt hemområde minst en månad efter att de blev flygga, men en av sändarna blev stilla i början av augusti. Den har mest troligt svultit ihjäl.

En av ungfåglarna flyttade väldigt tidigt hemifrån. Den befann sig redan den 10 augusti i Liernefjällen i Nord-Tröndelag, Norge. Den rörde sig i Blåfjella-Skjærerfjella nasjonalpark en tid men blev sedan liggande stilla. Den tredje jaktfalken stannade kvar i hemområdet fram till andra veckan i september. Från den 9 september höll den till på Nordfosen i ett fjällområde i Sör-Tröndelag. Den sändaren slökknade tyvärr i slutet av september. Om det beror på att jaktfalken plockat av sig sändaren eller om den avlidit går tyvärr inte att fastslå. De små jaktfalksändarna är mycket svåra att hitta i terrängen eftersom de inte gav så noggranna positioner för sina sista signaler.

Undersökningen har gett värdefull ny kunskap om jaktfalkarnas uppehållstid i hemområdet, flyttningsdatum och flyttningsriktning samt vilken typ av områden de uppsöker efter att de lämnat hemområdet. Det var intressant att få veta att norska fjällområden är viktiga för jämtländska jaktfalkar! De har alltså inte, som många har väntat sig, dragit direkt till kusten för att leva på sjöfåglar, utan de verkar i första hand söka sig till miljöer som de känner sig hemma i; alltså fjällområden med ripor som bytesdjur. Det är möjligt att de senare söker sig till kusten. Det är bara en av totalt nio märkta jaktfalkar som direkt flugit till kusten, i det fallet var det en hona som i slutet av augusti 2005 flög till Röbäckslätten utanför Umeå där den observerades under lyckad duvjakt.

Tabell 1. Resultat från inventeringarna av jaktfalk i Jämtlands län.

	Besatta revir	Lyckade häckningar	Ungar	Lyckade häckningar/besatta revir	Ungar/lyckad häckning	Ungar/besatt revir
1994	16	9	24	0,56	2,67	1,50
1995	10	5	14	0,50	2,80	1,40
1996	11	9	17	0,82	1,89	1,55
1997	21	9	23	0,43	2,56	1,10
1998	16	10	25	0,63	2,50	1,56
1999	16	10	26	0,63	2,60	1,63
2000	14	7	16	0,50	2,29	1,14
2001	19	11	38	0,58	3,45	2,00
2002	24	14	47	0,58	3,36	1,96
2003	30	11	24	0,37	2,18	0,80
2004	26	12	36	0,46	3,00	1,38
2005	23	14	36	0,61	2,57	1,57
2006	16	4	10	0,25	2,50	0,63
2007	20	12	32	0,60	2,67	1,60
2008	24	17	40	0,71	2,35	1,67
2009	22	8	20	0,36	2,50	0,91

I mitten av augusti hittades en skadad jaktfalk på järnvägsstationen i Östersund. Det var en ungfågel som hade en infekterad mjukdelsskada och ett vingbrott nära armbågsleden. Den var också utsvulten. Falken fick åka tåg med Elsa Grenholm till Fågelcentralen i Kungälv för omvårdnad och rehabilitering. Frakturen var tyvärr för nära leden för att kunna stiftas, men vingen kunde fixeras med en elastisk linda. Tommy Järås på Fågelcentralen rapporterade den 27 oktober att falken hade ätit upp sig bra och faktiskt kunde flyga en del. Om den kommer att flyga tillräckligt bra för att kunna släppas är ännu osäkert men den gör fortfarande framsteg. Återfår den inte full flygförmåga får den troligen flytta in på Nordens Ark, men vi hoppas att den med ytterligare träning blir tillräckligt kraftfull för att återfå friheten.

Under 2009 var vi 14 personer som inventerade jaktfalk i länet. Vi har som tidigare haft ett gott samarbete med länsstyrelsens naturbevakare som kontrollerat några boplatser i samband med övriga arbetsuppgifter och rovdjursinventeringar i fjällen. Projekt Jaktfalk har också bidragit med uppgifter och inventeringsinsatser i de områden som omfattas av Naturvårdsverkets Åtgärdsprogram för jaktfalk.

Tack

Varmt tack till Alvens fond som bidragit till att betala projektets kostnader samt till Olsson-Borghs stiftelse som betalt sändarstudien! Tack också till Polismyndigheten som betalade tågresan till Göteborg för att den skadade jaktfalken skulle få omvårdnad.

Slutligen många tack till alla som medverkat i fältarbetet eller rapporterat enstaka observationer: Bengt Warenkö, Janne Eriksson, Alf Nordin, Gunnar Lind, Lars Falkdalén, Torgeir Nygård, Tomas Bergström, Benkt Aspmann, Dan Fritzon, Benny Paulsson, Anders EO Eriksson, Niklas Holmedahl, Tor Persson, Leif Eriksson, Johan Råghall, Brita Kjellberg, Micke Sundberg samt länsstyrelsens förträffliga naturbevakare!

Kungsörn i Jämtlands län

Tomas Bergström

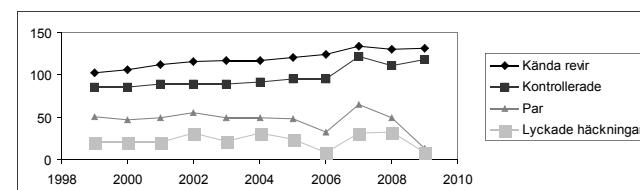
Resultatet för 2009 är det längsta sedan projektets start 1999. Totalt konstaterades åtta lyckade häckningar i länet, varav sex i landskapet Härjedalen. De två lyckade häckningarna i landskapet Jämtland återfanns i östra delen. Av de elva ungarna ringmärktes sex ungar under sommaren.

Projekt Kungsörn har nu pågått i elva år. Totalt har 1 077 revir besökts minst en gång under perioden och 252 häckningar konstaterats. Inventeringen är inte heltäckande för länet och det finns områden där förekomsten av kungsörn är dåligt känd. Naturligtvis har de senaste tio årens inventeringar ökat kunskapen. Antalet kända revir har ökat för varje år då nya revir och boplatser har hittats. Samtidigt överges andra revir. Sett över tiden ökar således antalet revir men andelen etablerade par eller lyckade häckningar ökar inte i samma takt. De låga resultaten 2006 och 2009 gör att trenden för antalet

lyckade häckningar i förhållande till besökta revir är negativ. Om man bortser från årets låga resultat är trenden förhållandevis neutral.

Sammantaget kan sägas att dessa elva års inventeringar inte tyder på att arten ökat i länet. Eftersom kungsörnar är långlivade och när könsmognad först efter fyra-fem år är elva år en relativt kort period för att studera en kungsörnspopulation varför trender ska ses som grova.

Figur 1. Diagram över antalet kända respektive kontrollerade revir, konstaterade par och lyckade häckningar av kungsörn i Jämtlands län för perioden 1999-2009.

Tabell 1. Data från elva års inventeringar av kungsörn i Jämtlands län.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kända revir	103	107	112	116	117	117	121	125	134	131	132
Kontrollerade	86	86	90	90	90	92	96	95	122	111	119
Par	51	47	50	56	50	49	48	33	65	49	13
Lyckade häckningar	21	21	21	31	22	31	24	9	31	33	8
Lyckade häckningar/par	0,41	0,45	0,42	0,55	0,44	0,63	0,50	0,27	0,48	0,67	0,62
Par/kontrollerade	0,59	0,55	0,56	0,62	0,56	0,53	0,50	0,35	0,53	0,44	0,11
Lyckade häckningar/besökta revir	0,24	0,24	0,23	0,34	0,24	0,34	0,25	0,09	0,25	0,30	0,07
Lyckade häckningar/kända revir	0,20	0,20	0,19	0,27	0,19	0,26	0,20	0,07	0,23	0,25	0,06

Kungsörn och jaktfalk i Härjedalen

Bengt Warensjö

Jag har numera vetskaps om tre gånger fler kungsörnrevir än i början på 1980-talet då kungsörnen blev föremål för mer systematisk inventering. Vad jag såg redan i början var att goda år för örnparen ofta följdes av sämre resultat året därför. 2009 års inventering i Härjedalen omfattade 48 kungsörnrevir av drygt 50 kända. Tio jaktfalkrevir har kontrollerats.

Kungsörn

Frågefrågorna är många efter årets häckningsresultat, som var det sämsta på mycket länge. Jag har statistik från 1984 och sett framgångsrika år varvade med sämre utfall av flygga ungar. Årets

häckningsresultat blev att åtta häckande par fick sammanlagt åtta ungar. Två par fick dubbelkullar medan två par misslyckades. Det kan jämföras med de senaste två åren med 21 ungar årligen. Visserligen var de åren ett trendbrott med lyckade resultat två år i rad. Man brukar säga annars att örnparen kan behöva ett sabatsår i framförallt sämre revir med dålig tillgång på bytesdjur.

Spekulationerna om vad som orsakat årets dåliga häckningsresultat inte bara i Härjedalen utan i stort sett i hela Norrland är många. Bytesbrist och väderlek är sedan länge kända faktorer som påverkar de flesta fåglars häck-

ningar. Vintern 2009 var solfattig och snön låg länge och djup. Många örnböna var täckta av snö i början av april, då örnhonan i vanliga fall har ruvat sina ägg en vecka eller två. Smågnagarna lyste helt med sin frånvaro och det späckade särkert över på örarna, som fick stor konkurrens om de större bytesdjuren. 1987 hade vi ett liknande år med sen vår och kall sommar. Min statistik som bygger på 16 revir gav den säsongen inte en enda flygg unge. I dagens läge har jag resultat från ett 50-tal revir, vilket innebär att en del örnpär i alla fall reproducerar sig varje år.

Det var i de fjällnära reviren i Härjedalen som örarna hade framgång i år. Det utpräglade skogslandet med sina berg saknade helt häckande par. Mycket märkt! Bytesstillgången är oerhört betydelsefull under framförallt senvintern, när de adulta örarna söker sig till hemreviren och hanen skall visa sin hona att han är kapabel att jaga. Kadaver, harar, ripor och skogshöns utgör huvuddelen av födan den här årstiden. Vad vi vet är att hönsfåglarna i år har haft få kullar.

Vid ringmärkningen av örnungar kring mitten av juni ska de flesta ha lämnat det så kallade dunstadiet. Samtliga av årets ungar var också i befjädringsstadiet, vilket inträffar efter cirka 30 dagar. Dessa ungar verkade då ha gott om föda i jämförelse med vad som fanns på bobalarna senare under sommaren. I ett av bona med dubbelkullar fanns en unge kvar över en vecka in i augusti, vilket är ytterst sällsynt. Ungen verkade då ha mycket dåligt med mat.

Jaktfalk

De senaste årens dåliga riptillgång med avlysta jaktområden i Härjedalen och Jämtland efter några veckors jakt på renbetesfjällen, följdes denna höst av totalt jaktstopp. Ett mycket bra beslut sett ur de bevingade "ripjägarnas" synvinkel. Äntligen får stamfåglarna av ripa en chans att föryngras sig nästa år. Högt jaktryck i många år har utan tvekan påverkat ripstammen negativt. Flera fjällområden i västra Härjedalen är lättillgängliga och har blivit invaderade av både utländska och inhemska jägare höst efter höst.

Jaktfalken är den fågel som under vinterhalvåret är så gott som helt beroende av ripa för sin överlevnad och häckningsframgång. I början av 2000-talet uteblev jaktfalkhäckningarna nästan helt i västra Härjedalen. Det var bara det säkra paret Idun som fortsatte att vara framgångsrikt, och det är det fortfarande. Nästan ingen jakt förekommer heller i det fjällområdet.

FOTO: JANNE ERIKSSON

Artikelförfattaren med en märkt kungsörnunge. Ungen är nyligen matad, vilket syns på den fulla krävan.

Gott om lämlar under vintern 2008 hade gynnat jaktfalken och det började också riktigt bra med fem besatta revir. Lämmelkraschen var dock ett faktum nästan innan snön försvann, och av de besatta reviren blev bara två framgångsrika med ungar. 2009 med dålig rip- och smågnagar-tillgång gav ingen förhoppning hos oss inventerare om ett bra häckningsutfall för jaktfalken. Idunparet klarade som vanligt att få fram ungar. Tre stycken fick sina ringar den 18 juni. Två revir till lyckades få ungar men endast en vardera. Tillgången på mat styr uppenbarligen kullstorleken. Några ensamma falkar har också rapporterats under sommaren.

Jag har svårt att tro att den pågående klimatförändringen har haft någon betydelse än. Men framtidens kortare vintrar med mer nederbörd och minskande kalfjäll leder troligtvis till allvarliga konsekvenser för flera av fjällens arter.

Fältverksamhet 2010

Ånnsjöns fågelstation har som vanligt ett digert program för kommande fältsäsong, och hur mycket vi lyckas genomföra beror helt på din medverkan i fältarbetet! Här följer en sammanfattning av vilka projekt som planeras inför sommaren 2010, och vilka mål som bör uppfyllas för att projektet ska ge ett meningsfullt bidrag till vår övervakning av fågelpopulationer runt Ånnsjön.

Nytt för säsongen 2010 är att vi inför en inventeringshelg i juni (se separat annons på baksidan) då du som bor i närområdet är särskilt välkommen att göra en insats för din fågelstation i Jämtlandsfjällen.

- Dubbelbeckasin (inventering/specialstudie)
 - o Samtliga kända lekar inventerade vid minst ett tillfälle före 7 juni
 - o Minst tre nya områden inventerade
 - o Minst 10 radiomärkta honor vid Stråtön före 24 maj
 - Minst fem positionsbestämningar eller ett bofond av varje märkt hona före midsommartid
 - o Minst 10 radiomärkta hanar vid Stråtön före 24 maj
 - Kontinuerlig loggning av aktivitet vid leken fram till midsommar
- Sjöinventering
 - o Varje sektor av sjön inventerad minst en gång före 7 juni
- Ånnsjödagen (inventering)
 - o Obslistor upprättade för samtliga torn och gömslen i Ånn och Handöl
- Kvadratrutor (inventering)
 - o Minst 70 nya rutor inventerade senast vecka 27
 - två rutor per dag under fem veckor (ca 29 maj-4 juli)
- Myrinventering
 - o Samtliga myrar inventerade som tidigare år, klart före midsommar
- Fjällrutter (inventering)
 - o Samtliga rutter inventerade senast vecka 27
- Nätfångst och ringmärkning
 - o Samtliga boungar i alla småfågelholkar ringmärkta (ca vecka 25-26)
 - o Minst 200 nättimmar per femdagarsperiod och fångstplats (Handöl och Deltat i juli och augusti)
 - motsvarar ca två dagar per plats och period
 - o Minst 72 nättimmar per femdagarsperiod i Storlien (15 aug-15 sep)
 - 3 dagar x 6 timmar x 4 nät

Generella dokumentationskrav för alla projekt:

- Observationer och fångstsiffror rapporterade till Svalan samma dag
- Alla resultat i digital form på stationens dator senast vid projektets sista dag
- Alla protokoll skannas till pdf-filer innan arkivering
- Artikel till årsrapporten senast 31 oktober

Mer detaljer hittar du i de projektdirektiv som kan laddas ned från fågelstationens hemsida.

Till sist: Några fågelbilder från 2009 års säsong vid Ånnsjöns fågelstation

FOTON: THOMAS HOLMBERG

Drillsnäppa och fisktärna vid Ånnsjön. Tidigare har alla tärnor vid Ånnsjön nästan per automatik ansetts vara silvertärnor, men numera kan även enstaka fisktärnor visa sig.

Vid Handölsforsen häckade i somras ett par strömstare. Thomas Holmberg lyckades fånga ögonblicket då en unge matades av sin förälder.

NYHET!

Inventeringshelg 19-20 juni 2010

Under två dygn satsar vi stenhårt på att inventera så många kvadratrutor vi kan! Det finns hundratals rutor kvar, så alla är välkomna. Vi hoppas dock främst på dig som bor och skädar i Jämtland! Inkvartering på fågelstationen eller Handöls stugby.

Mer info och anmälan på
www.annsjon.org

